

Identitás Kisebbségkutató Műhely
Identitet radionica za iztraživanje nacionalnih manjina
Identity Research Workgroup of National Minorities

Badis Róbert:

**- Eltúrni, elfogadni, elviselni, együtt élni? -
Tolerancia vizsgálata a zentai középiskolás
diákok körében**

Republika Srbija Senta 24400 Glavni trg 18.

Tel.: +381 24 811 383

Bevezető

Vajdaság hagyományosan egy soknemzetiségű terület. A történelem viharai során számos nemzet képviselői telepedtek le ezen a tájon. A multikulturalizmus nem elméleti szinten vetődött fel az emberek életében, hanem áthatotta a hétköznapiakat is. Erre a hagyományos nemzeti sokszínűségre és a toleráns légkörre a vajdaságiak kiemelten büszkék. Azonban felvetődik a kérdés, hogy a 21. században is jellemző-e az itt élőkre a nemzeti és vallási tolerancia? Lehetünk-e még büszkék Vajdaság multikulturális és toleráns légkörére? Az elmúlt időszakban olyan események történtek, amelyek elgondolkodásra kell, hogy készítsék, mind a politikusokat, mind a kutatókat, mind az itt élő békés embereket. Nemzeti alapon történő atrocitások, zsidó, pravoszláv és katolikus temetőkből sírok megrongálása, éjjelente megjelenő uszító falfeliratok nemzeti kisebbségek ellen. Valami valahol elromlott, megrepedt a békés világ burka és a toleranciát felváltja az elvakult nacionalizmus. Jelen kutatás eredményei rámutatnak, hogy valami nincs rendben Vajdaságban, hiszen egyre inkább teret nyer a nemzeti türelmetlenség és szélsőségesség. Kutatásunk egyik eredmény, hogy nemcsak a többségi nemzetnek van tanulnivalója a toleranciáról, de a nemzeti kisebbségeknek is „rendet kell tenniük a saját házuk táján”. A kutatást a vajdasági Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi Titkárság és a Zentai Önkormányzat támogatta.

A kutatás módszertana

2009 tavaszán kérdőíves vizsgálatot végeztünk a zentai középiskolások között. Mintegy 200 kérdőívet töltöttek ki a középiskolások iskolai órákon. A kérdőív tartalmazott kérdéseket a tolerancia fogalmára vonatkozólag, a Vajdaságban élő nemzetiségek közötti viszonyok megítélésére, az atrocitás elszenvetésére, illetve az különböző nemzetiségekkel szembeni előítéletességre vonatkozókat is. A diákok nem reprezentálják a vajdasági fiatalokat, sem pedig a zentai középiskolásokat, azonban az eredmények mindenképpen iránymutatóak.

A minta néhány jellemzője

A minta 47,5 százalékát alkotják a férfiak és 52,5 százalékát a nők. A megkérdezett fiatalok 41,7 százaléka elsős, 24,1 százaléka másodikos, 20,3 százaléka harmadikos és 13,9 százaléka végzős a középiskolában. A mintába kerültek szüleinek iskolai végzettsége magasabb, mint a vajdasági magyar felnőtt népesség átlaga (1. sz. ábra)

1. sz. táblázat: A szülők iskolai végzettsége

	Apák	Anyák
Kevesebb, mint 8 általános	0,6	0,0
Általános iskola	11,5	10,7
Szaktunókészítő	12,2	6,3
Szakközépiskolai érettségi	41,0	50,3
Gimnáziumi érettségi	0,0	4,4
Főiskolai diploma	13,5	10,7
Egyetemi diploma	21,2	17,6

Kifejezetten magas, az átlag többszöröse a felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők aránya. A megkérdezettek 11,9 százalékának nincsen testvére, 59,2 százalékuknak egy és 28,9 százalékuknak egynél több van. A fiatalok nagy része nemzetiség szempontjából homogén házaságból származik. Az anyák 96,3 százalékuk magyar nemzetiségű, 0,6 százalék ruszin és 3,1 százalékuk szerb. Az apák 93,1 százaléka magyar, 0,6 százalék bosnyák, 0,6 százalék horvát, 1,3 százalék jugoszláv, 0,6 százalékuk ruszin és 3,8 százalékuk szerb. A megkérdezettek 64,2 százalékának nincs a felmenőik között más nemzetiségű, csak magyar, míg 35,8 százalékuknak van. A felmenők között a következő nemzetiségűeket találjuk: horvát, macedón, jugoszláv, német, sváb, ruszin, szerb, szlovén, zsidó.

A fenti „száraz” adatokat azért kérdeztük meg a fiataloktól, mert hipotézisünk szerint összefüggés mutatkozhat eme jellemzők és az előítéletesség illetve a tolerancia között.

A fiatalok 8,3 százaléka szerint Vajdaságban nincsen a nemzetiségek között feszültség, viszont 91,7 százalékuk szerint van. A nőknél ezek az arányok 6,1 és 93,9 százalék, a

férfiaknál pedig 10,7 és 89,3 százalék. A férfiak tehát kicsivel békésebbnek látják a nemzetiségek közötti viszonyokat Vajdaságban.

Hogy a fiatalok szerint a nemzetiségek között milyen viszony van, azt a 2. sz. táblázat mutatja. A fiatalok legnagyobb része úgy gondolja, hogy rossz a viszony a nemzetiségek között Vajdaságban. Közel negyedük gondolja úgy, hogy néhány községet leszámítva jó a helyzet. Ezek a községek: Szabadka, Újvidék, Temerin, Óbecse. És szintén mintegy negyedük gondolja úgy, hogy jók a viszonyok.

2. sz. táblázat: A nemzetiségek közötti viszonyok Vajdaságban

	Férfiak	Nők	Együtt
Jók	21,3	26,8	24,2
Rosszak	50,7	47,6	49,0
Néhány községet leszámítva jók	28,0	25,6	26,8

A fiatalok Zentán sokkal jobbnak gondolják a nemzetiségek közötti viszonyokat, mint Vajdaságban. 84,6 százalékuk szerint jók, és 15,4 százalékuk szerint rosszak a nemzetiségek közötti viszonyok Zentán. A férfiaknál ez az arány 77,0 és 23,0 százalék, a nőknél pedig 91,5 és 8,5 százalék.

A nemzeti kisebbségeket életének megkönnyítését az állam többletjogok biztosításával és pozitív diszkriminációval tudja támogatni. A megkérdezett fiatalok 36,8 százaléka támogatná a pozitív diszkriminációt a nemzeti kisebbségekkel szemben, 59,4 százalék azok aránya, akik szerint elegendő a meglévő jogokat biztosítani a kisebbségeknek, és 3,9 százalékuk véli úgy, hogy már így is túl sok jogot biztosítanak számukra. (3. sz. táblázat)

3. sz. táblázat:

	Férfi	Nő	Együtt
Igen	35,1	38,3	36,8
Elég nekik biztosítani a meglévő jogokat	60,8	58,0	59,4
Így is túl sok jogot biztosítanak számukra	4,1	3,7	3,9

Egyes többségi vélemények szerint fenyegetve vannak a kisebbségben élő szerbek jogai Vajdaságban. A fiatalok 14,1 százaléka egyetért ezzel az állítással, 67,3 százalékuk szerint nem sérülnek és 18,6 százalékuk nem tudja, hogy sérülnek-e a szerbek jogai azokban a községekben, ahol kisebbségben vannak más nemzetiségekkel szemben.

4. sz. táblázat: Fenyegetve vannak-e a kisebbségben élő szerbek jogai

	Férfi	Nő	Együtt
Fenyegetve vannak a jogaik	12,0	16,0	14,1
Nincsenek fenyegetve	69,3	65,4	67,3
Nem tudom	18,7	18,6	18,6

Az elmúlt években rendre olvashattunk a médiában magyarverésekről, amely hírek nagy felháborodást okoztak a közéleti szereplőkben és a hétköznapi emberekben is. A többségi nemzet képviselői igyekeztek egyéni esetekként feltűntetni az atrocitásokat, míg a magyar nemzetiségű képviselők igyekeztek erőteljesebb fellépésre bírni a hatóságokat. De mennyire is általános ez a probléma? Mennyire érinti a fiatalokat? A fiatalok 34,2 százaléka nyilatkozott igennel arra a kérdésre, hogy érte-e már atrocitás nemzeti hovatartozása miatt. Ez rendkívül magas aránynak mondható, mivel a kérdezés egy zömében magyarul lakta településen és községben történt. A szórványban valószínű sokkal rosszabb arányokat találnánk.

5. sz. táblázat: Nemzeti alapon történt atrocitások

	Férfi	Nő	Együtt
Ért már atrocitás	42,6	26,5	34,2
Nem ért atrocitás	57,3	73,5	65,8

A férfi megkérdezetteket sokkal nagyobb arányban érte nemzetiségi alapon atrocitás, mint a nőket.

A megkérdezettek 63,8 százaléka számolt be arról, hogy ismerősét érte már nemzeti alapon atrocitás. A férfiaknak több mint a három negyede számolt be ismerőst ért atrocitásról, a nőknél ez az arány 50,6 százalék. Ezek az arányok hihetetlenül magasak, és jelzésértékűek kell, hogy legyenek mind a kisebbségi, mind pedig a többségi politikusok számára.

6. sz. táblázat: Ismerőst ért nemzeti alapon atrocitás

	Férfi	Nő	Együtt
Érte már ismerősömet atrocitás	78,4	50,6	63,8
Nem érte ismerősömet atrocitás	21,6	49,4	36,2

Az elmúlt években Vajdaságban rendre szerveznek sportrendezvényeket, vetélkedőket, melyeknek egyik célja, hogy a fiatalok ismerjék meg egymást és a Vajdaságban élő nemzetiségek kultúráját. A megkérdezett fiatalok 26,6 százaléka hallott már a „Koliko se poznajemo?” (Mennyire ismerjük egymást?) vetélkedőről, 73,4 százalékuk nem hallott róla.

Toleranciával kapcsolatos állításokat is tartalmazott a kérdőív, amikkel kapcsolatban a megkérdezetteknek ki kellett fejteniük, hogy mennyire értnek egyet. 1-től 4-ig kellett osztályozniuk az állításokat, ahol az egyes jelentette, hogy egyáltalán nem ért egyet az állítással, a négyes pedig, hogy teljes mértékben egyet ért.

7. sz. táblázat: Toleranciával kapcsolatos állításokkal való egyetértés

	Egyáltalán nem ért egyet	Inkább nem ért egyet	Inkább egyet ért	Teljes mértékben egyetért	Közéérték
A toleranciát nem lehet tanítani	17,0	32,0	34,0	17,0	2,51
A toleranciakupa hatására csökkeni fog a nemzetek közötti feszültség.	18,1	37,4	30,3	14,2	2,41
A szülőknek kellene toleranciára nevelni a gyerekeket.	4,4	3,8	22,0	69,8	3,57
Az iskolának kellene toleranciára nevelni a gyerekeket.	6,3	11,3	54,1	28,3	3,04
A rendőrség nem tesz meg mindent a bűnösök kézrekerítésében, ha az áldozat magyar.	5,7	19,0	39,2	36,1	3,06
Amíg lesznek kisebbségek Vajdaságban, addig lesznek atrocitások is ellenük.	7,5	11,9	40,3	40,3	3,13

A fiatalok leginkább azzal az állítással értettek egyet, amely a szülők felelősségét hangsúlyozza a gyerekek (toleranciára) nevelésében. Tehát a megkérdezettel több mint kilencven százaléka gondolja úgy, hogy a szülőknek kellene toleranciára nevelni a gyerekeiket. A mintába kerülők az iskola felelősségét is hangsúlyozzák, hiszen több mint nyolcvan százalékuk ért egyet valamilyen mértékben azzal, hogy az iskolának kell toleranciára nevelni a diákokat.

Viszonylag nagy mértékben értettek egyet a megkérdezettek azzal a kijelentéssel, hogy a rendőrség nem tesz meg mindent az elkövetők kézre kerítésében, ha az áldozat magyar. Ez a kialakult kép, attól függetlenül aggasztó, hogy igaz-e az állítás, vagy nem, mivel a rendőrség biztosítja a polgárai (nemzetiségtől függetlenül) biztonságát. A lakosságban a rendőrségről kialakult kép megváltoztatása leginkább a rendőrség érdeke.

A fiatalok némi pesszimizmusról is tanúbizonyságot tettek, mivel több mint nyolcvan százalékuk egyetért valamilyen szinten azzal, hogy amíg lesznek Vajdaságban nemzeti kisebbségek, addig lesznek atrocitások is ellenük.

A megkérdezett fiatalok fele szerint a tolerancia tanítható és nagyjából ugyanennyien gondolják az ellenkezőjét is erről.

A megkérdezettek felénél valamivel többen gondolják, hogy a „Tolerancia kupa” hatására nem csökkenni fog a nemzetek közötti feszültség, és kicsit kevesebben, hogy csökkenni fog.

A más nemzetiségekkel szembeni előítéleteket is mértük a kérdőívben. A felsorolt nemzetiségek mellé társadalmi viszonyokat rendeltünk, és ezt kellett „osztályoznia” a megkérdezettnek egytől ötig terjedő skálán, annak megfelelően, hogy elfogadja, vagy pedig nem fogadja el a kapcsolatot. (1-es jelentette, hogy egyáltalán nem fogadja el, 2-es többnyire elfogadja, 3-as mindegy, semleges, 4-es többnyire elfogadja és 5-ös, hogy teljes mértékben elfogadja).

7. sz. táblázat:

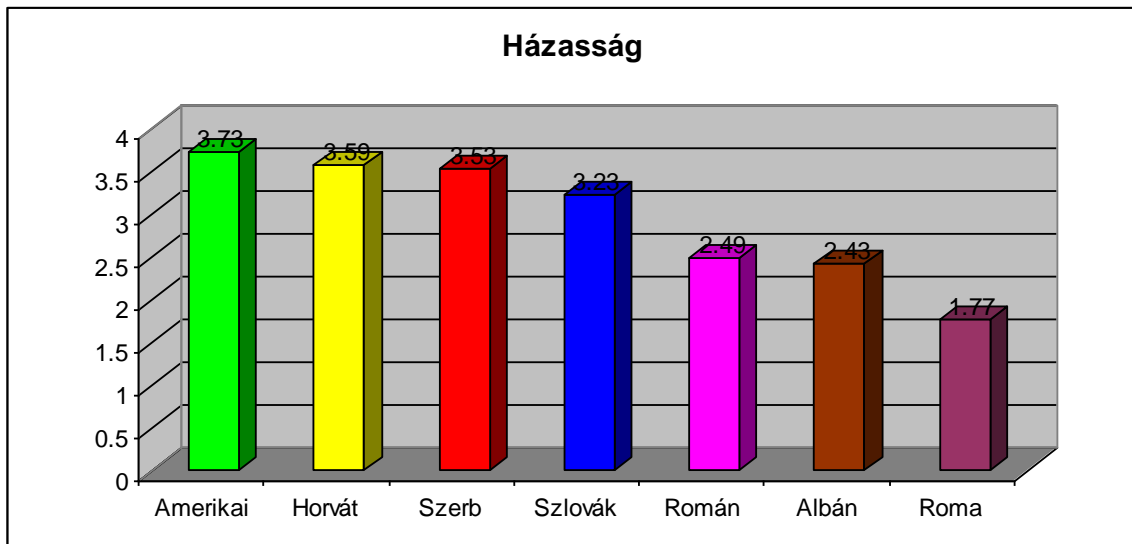
	Házasság	Barátság	Szomszédság	Rokonság	Padtárs	Állami tisztséget töltőn be
Albán	2,43	3,70	3,73	2,92	3,60	3,15
Amerikai	3,73	4,23	4,30	3,89	4,11	3,68
Horvát	3,59	4,17	4,23	3,82	4,09	3,74
Roma	1,77	2,72	2,54	2,14	2,66	2,44
Román	2,49	3,45	3,38	2,92	3,41	3,03
Szerb	3,53	4,18	4,13	3,87	4,00	3,84
Szlovák	3,23	3,94	3,97	3,58	3,86	3,48

A felsorolt nemzeteket a kapott válaszok alapján három csoportba sorolhatjuk. Az első csoport (amerikai, horvát, szerb), amelyekkel szemben nem tanúsítanak ellenérzéseket a megkérdezettek, a második csoport (szlovák, román) amelyekkel szemben némi távolságtartás jellemzi a megkérdezetteket és a harmadik csoport (albán, roma), amelyekkel szemben kimondottan ellenérzésről nyilatkoztak a fiatalok, különösképpen a romákkal szemben. Az alábbiakban ismertetjük társadalmi viszonyok és külön-külön nemzetiségek szempontjából az átlagértékeket.

Milyen mértékben fogadják el a megkérdezettek a felkínált társadalmi viszonyt a különböző nemzetiségűekkel?

Házasság

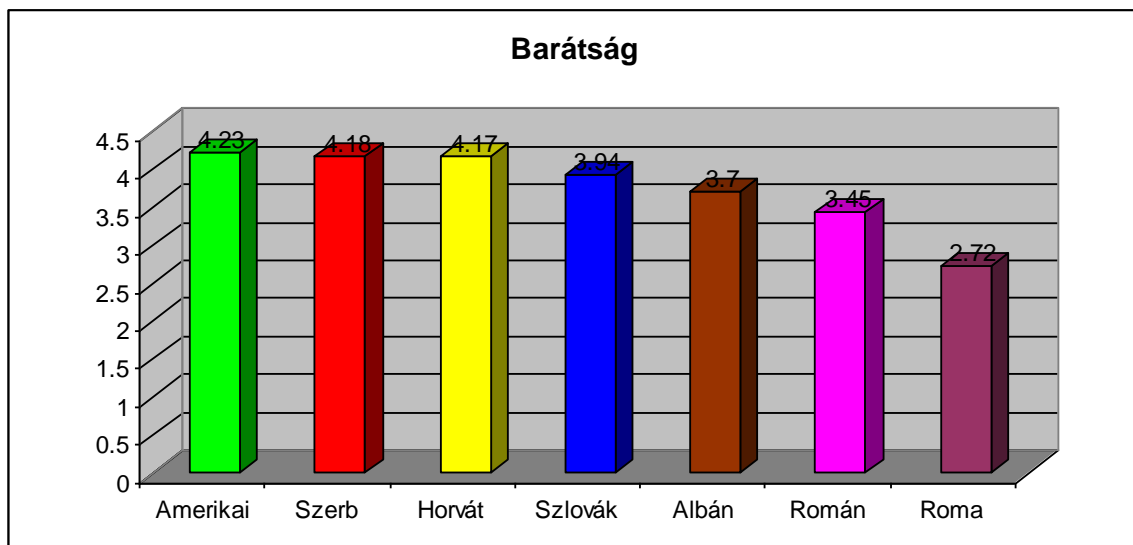
Amerikai	3,73
Horvát	3,59
Szerb	3,53
Szlovák	3,23
Román	2,49
Albán	2,43
Roma	1,77

Milyen mértékben fogadják el a megkérdezettek a felkínált társadalmi viszonyt a különböző nemzetiségűekkel?

Barátság

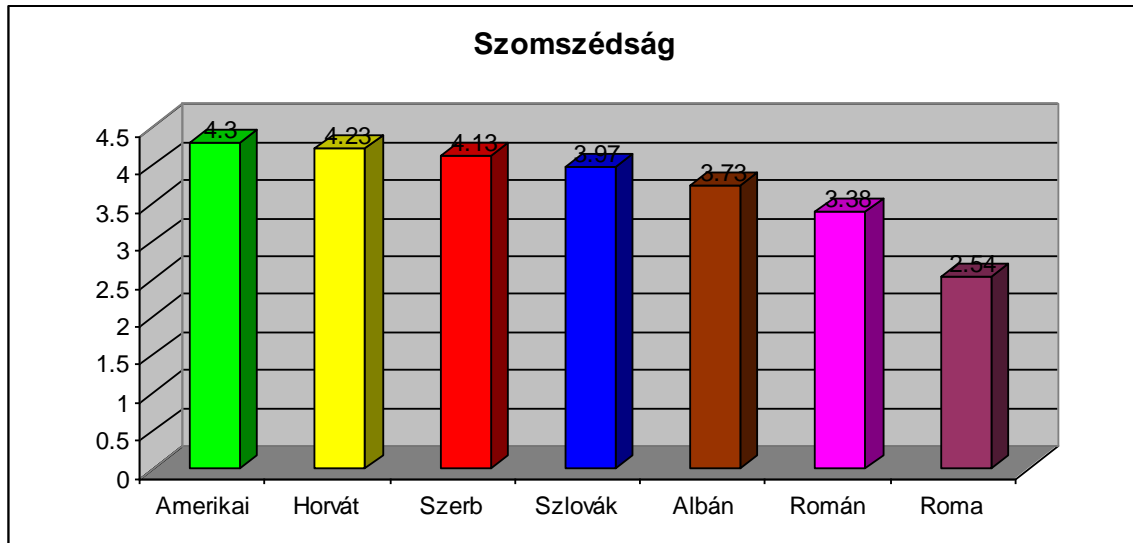
Amerikai	4,23
Szerb	4,18
Horvát	4,17
Szlovák	3,94
Albán	3,7
Román	3,45
Roma	2,72

Milyen mértékben fogadják el a megkérdezettek a felkínált társadalmi viszonyt a különböző nemzetiségűekkel?

Szomszédság

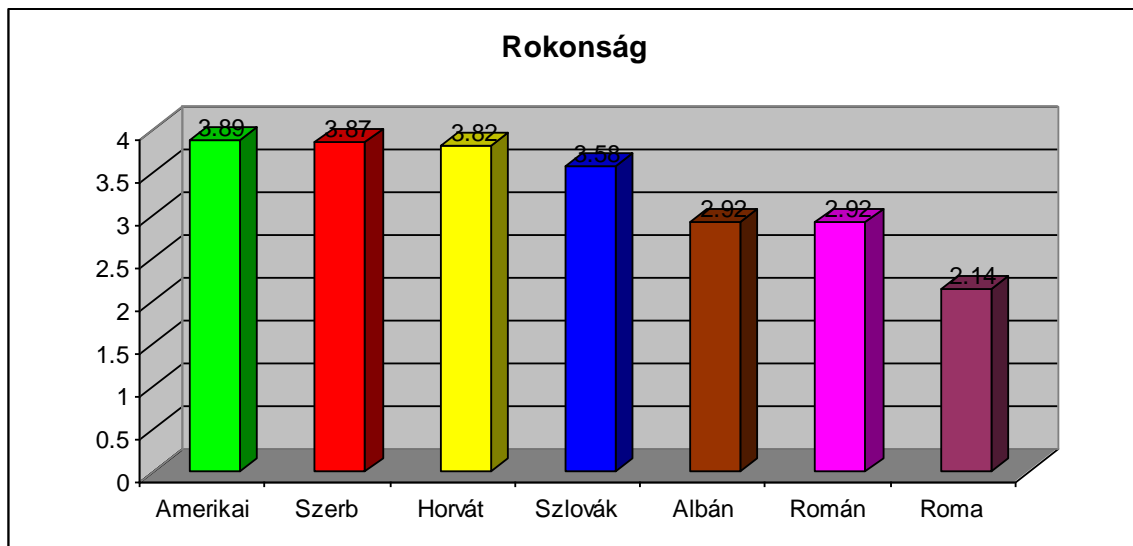
Amerikai	4,3
Horvát	4,23
Szerb	4,13
Szlovák	3,97
Albán	3,73
Román	3,38
Roma	2,54

Milyen mértékben fogadják el a megkérdezettek a felkínált társadalmi viszonyt a különböző nemzetiségűekkel?

Rokonság

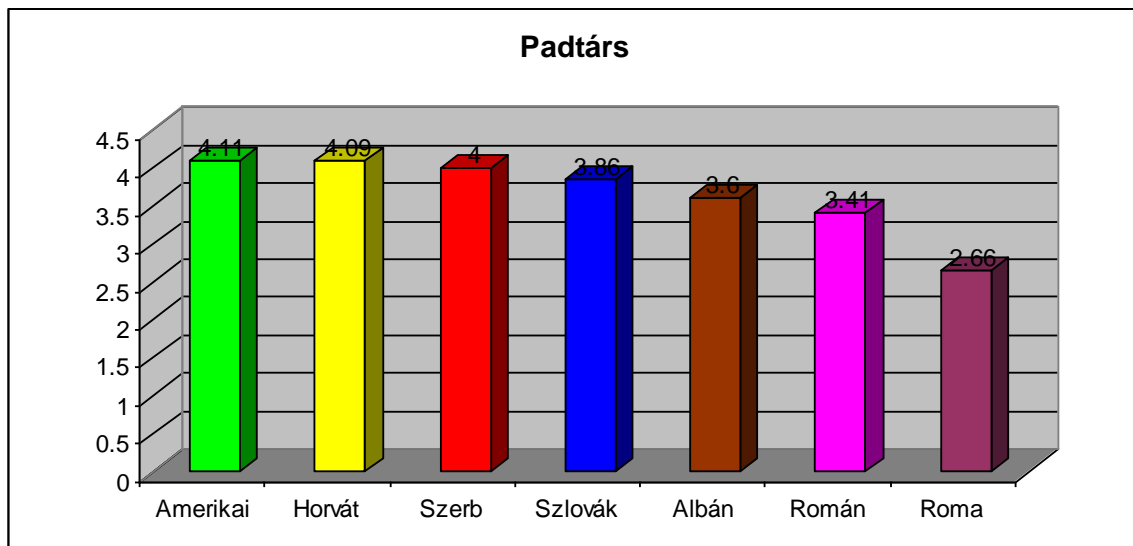
Amerikai	3,89
Szerb	3,87
Horvát	3,82
Szlovák	3,50
Albán	2,92
Román	2,92
Roma	2,14

Milyen mértékben fogadják el a megkérdezettek a felkínált társadalmi viszonyt a különböző nemzetiségűekkel?

Padtárs

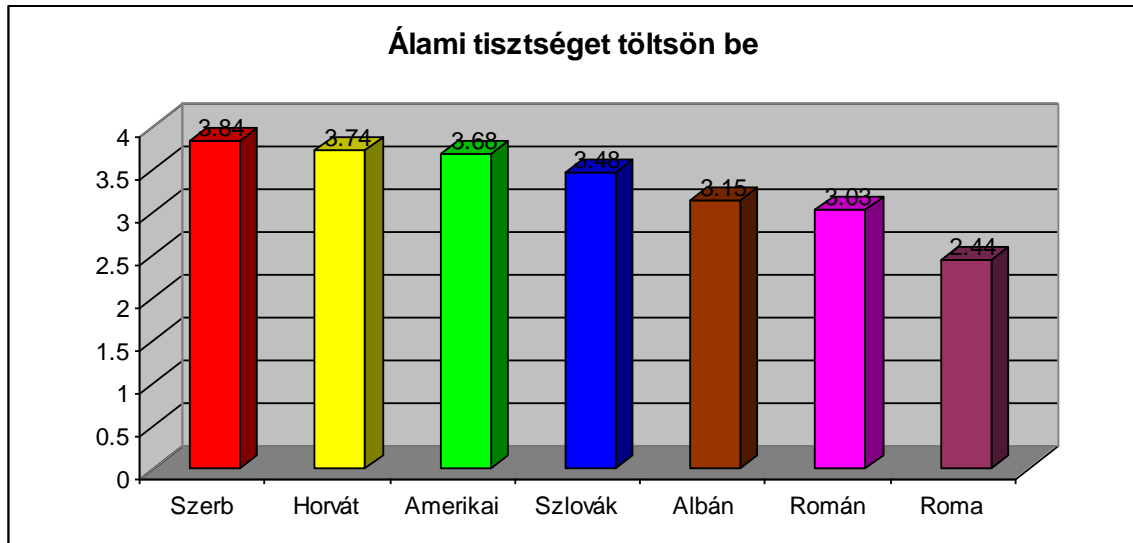
Amerikai	4,11
Horvát	4,09
Szerb	4,00
Szlovák	3,86
Albán	3,60
Román	3,41
Roma	2,66

Milyen mértékben fogadják el a megkérdezettek a felkínált társadalmi viszonyt a különböző nemzetiségűekkel?

Állami tisztséget töltsön be

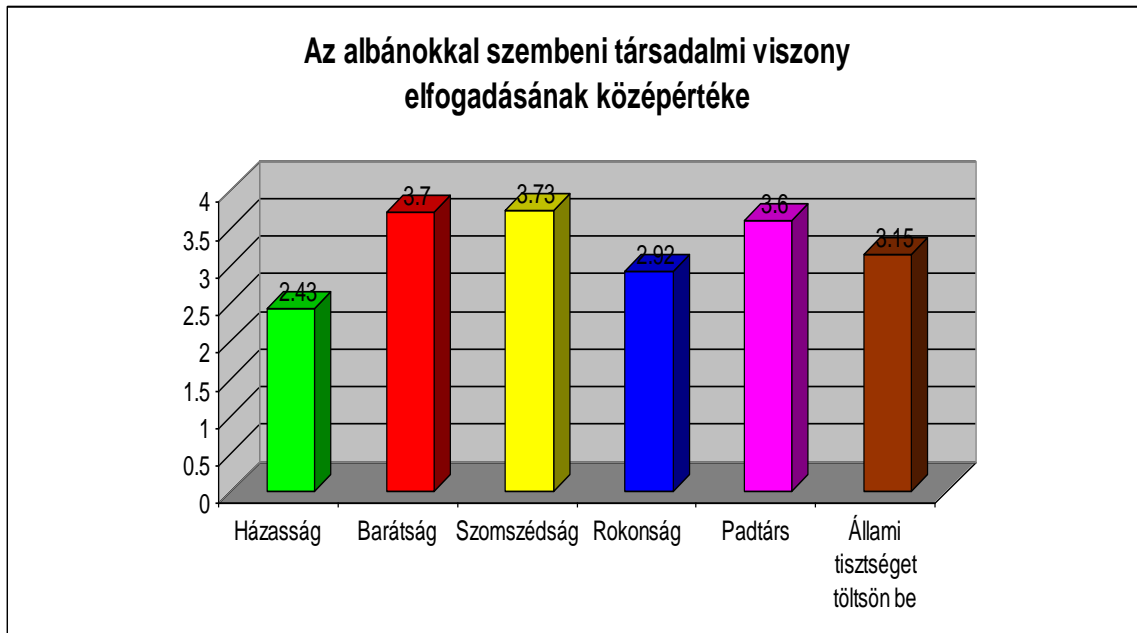
Szerb	3,84
Horvát	3,74
Amerikai	3,60
Szlovák	3,48
Albán	3,15
Román	3,03
Roma	2,44

Az egyes nemzetiségekkel szembeni társadalmi viszony elfogadásának középértéke

Albán

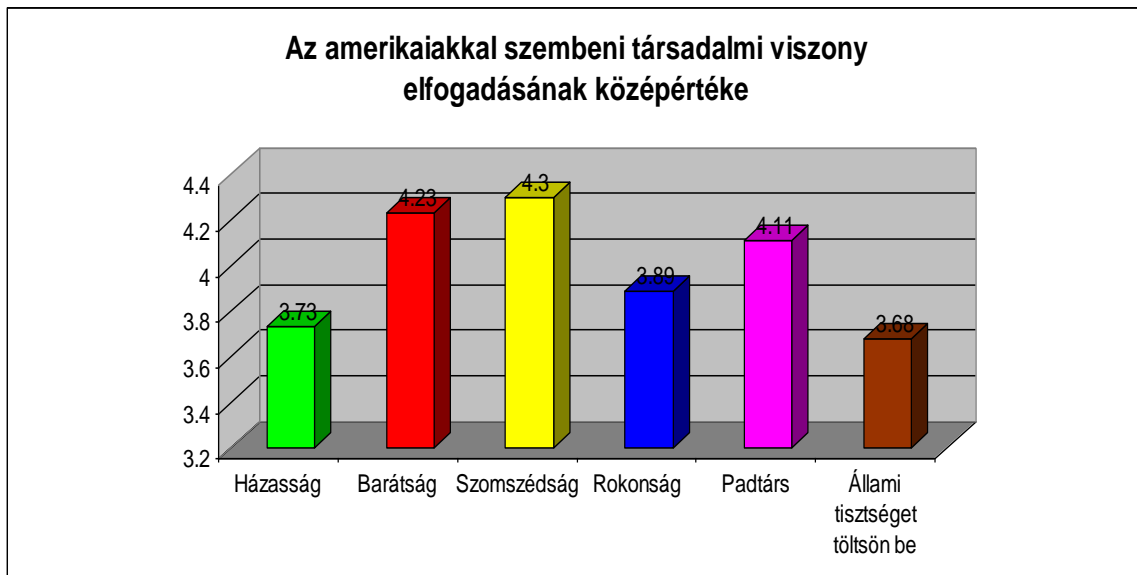
Albánok – házasság	2,43
Albánok – barátság	3,7
Albánok – szomszédság	3,73
Albánok – rokonság	2,92
Albánok – padtárs	3,6
Albánok – állami funkciót töltsön be	3,15

Az egyes nemzetiségekkel szembeni társadalmi viszony elfogadásának középértéke

Amerikai

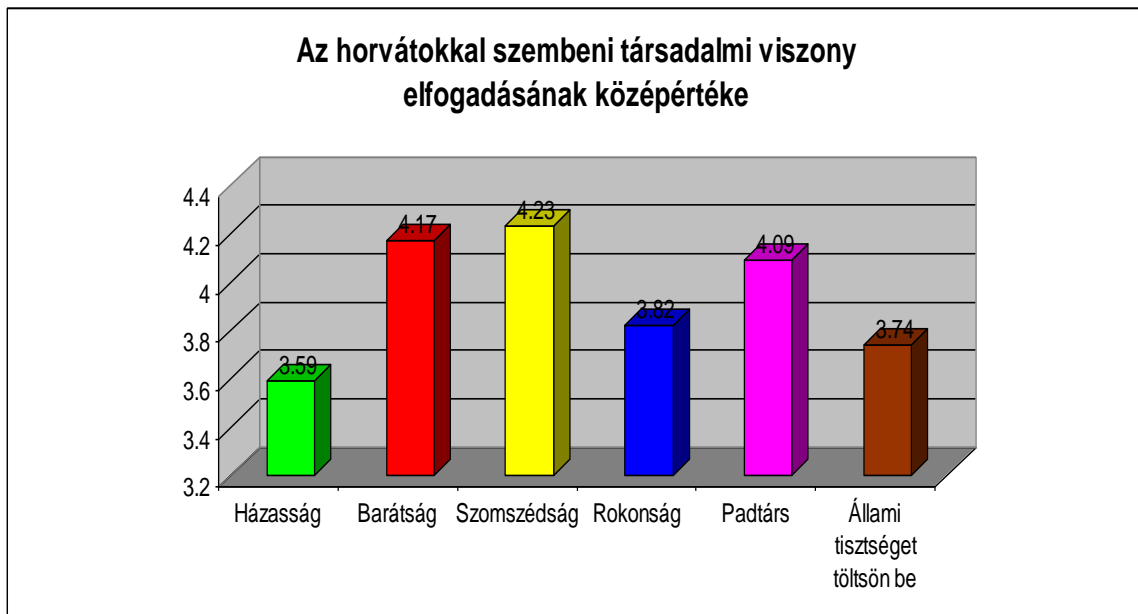
Amerikaiak – házasság	3,73
Amerikaiak – barátság	4,2
Amerikaiak – szomszédság	3,30
Amerikaiak – rokonság	3,89
Amerikaiak – padtárs	4,11
Amerikaiak – állami funkciót töltsön be	3,60

Az egyes nemzetiségekkel szembeni társadalmi viszony elfogadásának középértéke

Horvát

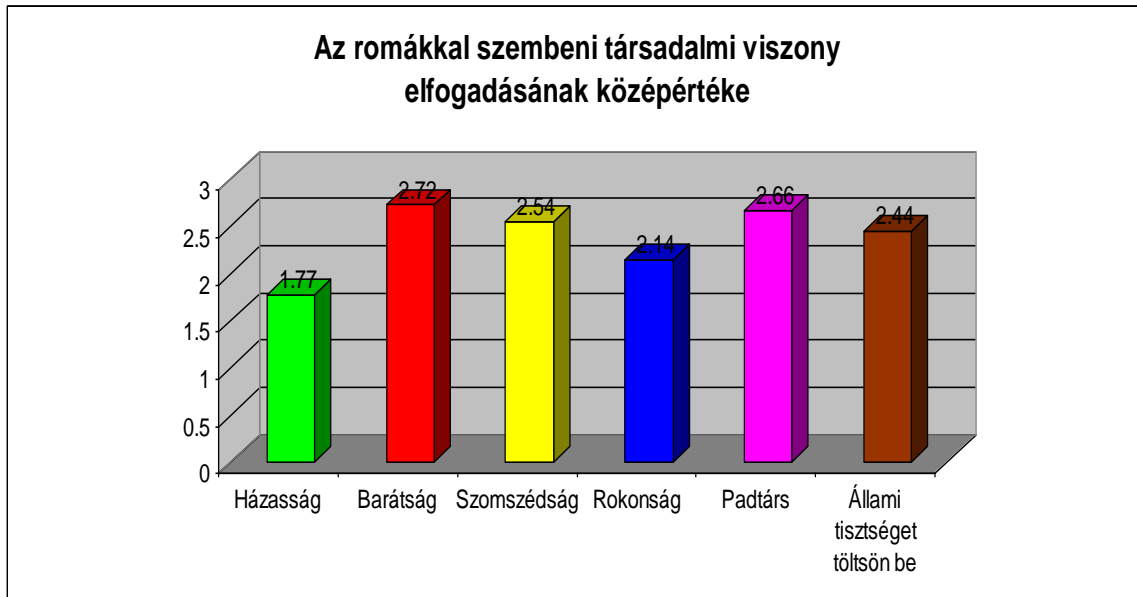
Horvátok – házasság	3,59
Horvátok – barátság	4,17
Horvátok – szomszédság	4,23
Horvátok – rokonság	3,02
Horvátok – padtárs	4,09
Horvátok – állami funkciót töltsön be	3,74

Az egyes nemzetiségekkel szembeni társadalmi viszony elfogadásának középértéke

Roma

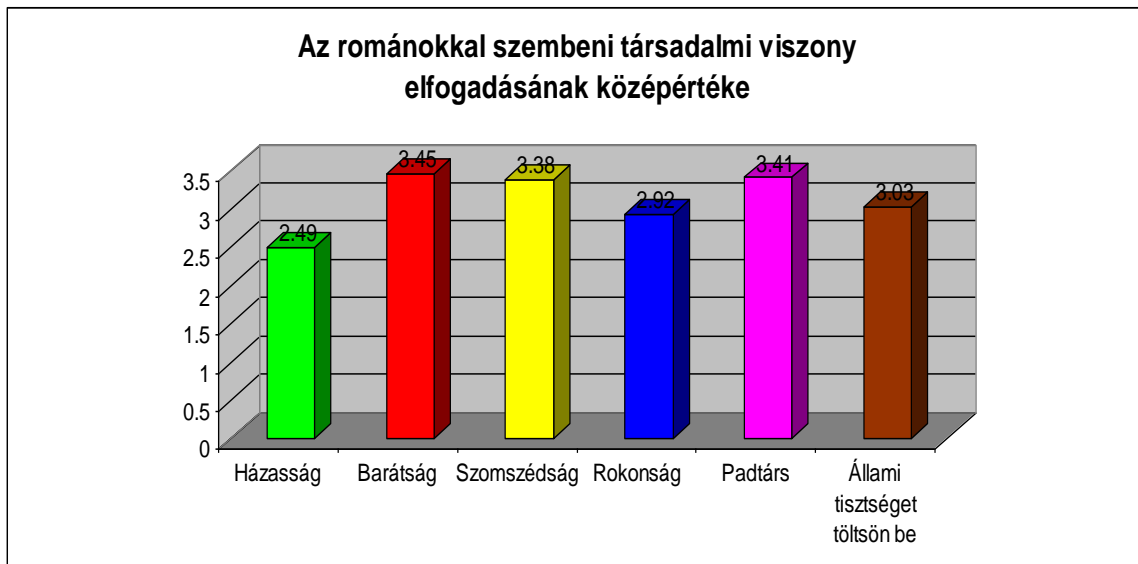
Romák – házasság	1,77
Romák – barátság	2,72
Romák – szomszédság	2,54
Romák – rokonság	2,14
Romák – padtárs	2,66
Romák – állami funkciót töltsön be	2,44

Az egyes nemzetiségekkel szembeni társadalmi viszony elfogadásának középértéke

Román

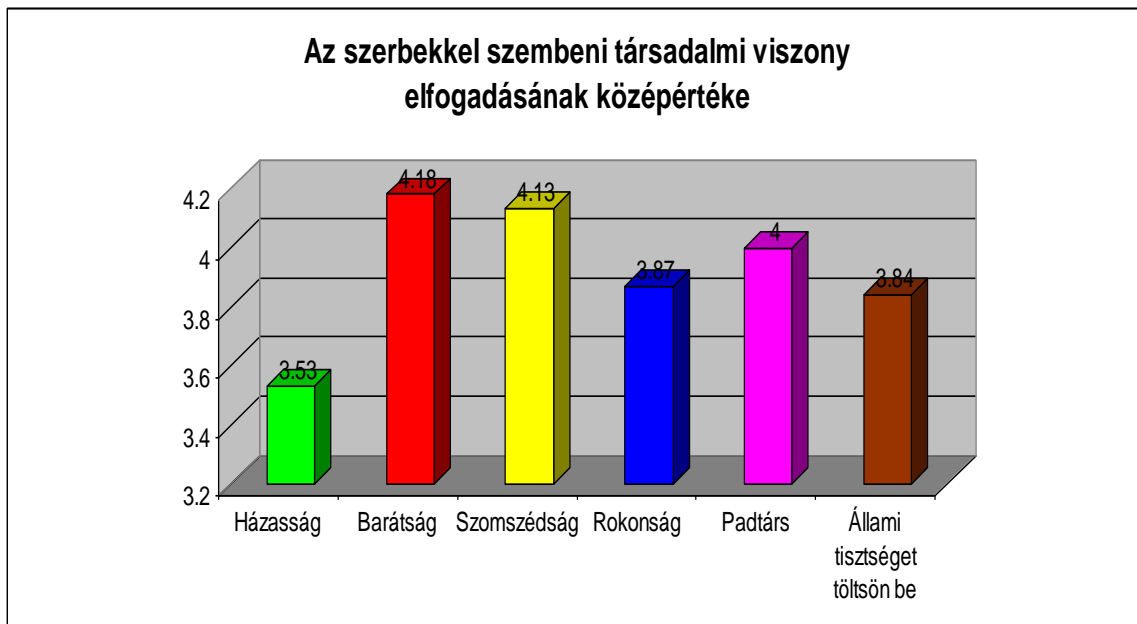
Románok – házasság	2,49
Románok – barátság	3,45
Románok – szomszédság	3,30
Románok – rokonság	2,92
Románok – padtárs	3,41
Románok – állami funkciót töltsön be	3,03

Az egyes nemzetiségekkel szembeni társadalmi viszony elfogadásának középértéke

Szerb

Szerbek – házasság	3,53
Szerbek – barátság	4,18
Szerbek – szomszédság	4,13
Szerbek – rokonság	3,87
Szerbek – padtárs	4,0
Szerbek – állami funkciót töltson be	3,84

Az egyes nemzetiségekkel szembeni társadalmi viszony elfogadásának középértéke

Szlovák

Szlovákok – házasság	3,23
Szlovákok – barátság	3,94
Szlovákok – szomszédság	3,97
Szlovákok – rokonság	3,50
Szlovákok – padtárs	3,86
Szlovákok – állami funkciót töltsön be	3,40

